

Cestovanie časom

Jana Šimulčíková

PERFEKT

Jana Šimulčíková

CESTOVANIE ČASOM

PERFEKT

Jana Šimulčíková

CESTOVANIE ČASOM

Text © Jana Šimulčíková, Jozef Bystrický

Photographs: author's archive, Gocníkova's and Katrušinova's family archive, Michal Zika's archive, Marcel Jakúbek, Ladislav Jambor, The Military History Archive Bratislava, The Central Military Archive – The Military History Archive Praha

Design © Juraj Zvalo

Slovak edition © Perfekt 2013

Cestovanie časom

Autori: Jana Šimulčíková, Jozef Bystrický

Fotografie: archív autorky, archív rodiny Gocníkovej, Katrušinovej a Michala Ziku, Marcel Jakúbek, Ladislav Jambor, Vojenský historický archív Bratislava, Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha

Redaktorka: Zuzana Katrušinová

Jazykové redaktorky: Katarína Trgová, Zuzana Vrábelová

Zalomenie a príprava tlačových podkladov: Juraj Zvalo

Tlač: FINIDR, s. r. o., Český Těšín

Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na internetových portáloch www.martinus.sk, www.dibuk.sk a ďalších.

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava, ako svoju 664. publikáciu.

Rok vydania: 2013

Prvé vydanie

ISBN 978-80-8046-635-0

www.perfekt.sk

Pochodujúca teniska

Dedko priviezol Sveťa zo školy. Vyložil ho pred domom. Už s ním nechodí hore do bytu. Nechce vyrušovať jeho matku. Kľúče chlapec nosí na šnúrke okolo krku a odomknúť si vie sám. Sám chodí aj do hudobnej. Je to len kúsok za domom. Je už veľký a učí sa byť samostatný. Nastúpiť do výťahu sa však bojí. Kabínka je ako vtáčia búdka a hrkoce, akoby sa mala každú chvíľu rozpadnúť. Raz, keď vypadol elektrický prúd, v nej boli s mamou pol hodiny uväznení medzi dvoma poschodiami. Mama mohla vyletieť z kože (tak to povedala) a Sveťovi sa potom v noci snívalo, že vo výťahu nekonečne dlho padajú do bezodnej čiernej šachty. Už-už sa mali dodrúzať, keď sa, našťastie, zobudil. Na tretie poschodie vybehne pešo, ani sa nezdýchá. Mama je doma. Sveťo to vie podľa zabuchnutých dverí. Stačí raz otočiť kľúčom v zámke. Mama dvere zamyká len na noc alebo keď odchádza z domu. Ešte vo vetrovke si chlapec zhodí topánky, aby si ich nezabudol vyzuť a nenanosil do bytu blato alebo mikróby, ktoré sa v jeho teniskách vozia ako v mikrobuse. Postaví ich k ostatným topánkam na skrinku pri vešiaku. Všetky tam stoja popárené v dvojrade, akoby čakali na povel.

„Pochodom chod,“ povie, „ľavá, ľavá, ľavá...“ Rad topánok sa mu pohne pred očami.

„A ty čo?“ zdrapí za šnúrku neposlušnú tenisku.

„Ty nevieš, že si ľavá?“

Vzadu v hlave mu pritom za akousi priehradkou znie nepríjemný hlas:

„Svätopluk, na čo zasa myslíš? Ty nevieš, ktorú nohu máš ľavú?“ vraví nahnevaná učiteľka telocviku a chytí ho za pravé ucho. Už tretí raz kvôli nemu prerušila nácvik pochodu. Jediný z celej triedy to nevie, akoby to robil náročky, už tretí raz vykročil pravou nohou. Prekvapený sa mykol a zjojkol. Ucho ho zaboľelo. Spolužiáci sa chichotali ako najatí. Už si zvykol, že niekedy je celej triede na posmech.

Triedna učiteľka žiakom nedovolí, aby sa z neho smiali. A telocvikárka ich ani raz nenapomenula.

Pochodovanie Sveťo nenávidí. Je to nenormálne. Na normálnu chôdzu predsa nikto nemusí myslieť. Nohy ho samy nesú a môže myslieť, na čo chce. Vojak z neho, ako hovorí mama, aj tak nikdy nebude. Hoci Svätopluk má v mene pluk, a tak by mohol bojovať ako lev niekde v Afrike. Z maminej izby počuje známy hlas. Poteší sa. Je u nich babka Johanka! Niečo mame rozpráva. Vždy je zvedavý, o čom sa dospelí zhovávajú. Dvere do izby sú odchýlené. Môže potichučky vklíznúť dnu.

Ticho, mama pracuje!

Babka sedí v kresle a na kolenách si pridrža kabelku. Vyzerá to, akoby niekam cestovala a chystala sa vystúpiť. Na kabelku si dáva pozor, aby jej ju zlodej nevytrhol z rúk alebo si ju niekde nezabudla. Je to už taký zvyk. Mama sedí pri počítači. V tvári má napätý výraz. „Vieš, moja,“ babka nahlas vyslovuje myšlienky, „človek je slobodný, keď sa už vo svojom životopise môže k všetkému priznať. Nič nezatajovať. Napísať len čistú pravdu.“

Mama na okamih odtrhne oči od monitora a pokrúti hlavou. „Ty ideš písať svoj životopis? Už zasa ťa to ťahá niekam do zamestnania? Maj rozum, v tvojom veku? Prácu si dnes ťažko hľadajú aj päťdesiatničky.“

„Nie, nie,“ zarazí sa babka. „Hoci keby som chcela, mohla by som napísať svoj životopis a celkom inakší, ako som posielala na všelijaké úrady... Ale myslela som to všeobecne. Dobré je, ak už človek môže bez zábran rozprávať o veciach, ktoré sa v mladšom veku neopovážil nikomu povedať. Uľaví sa mu.“

Mama znovu pokrúti hlavou. Asi sa jej to, čo babka hovorí, zdá od vecí.

Aj ocko o babke Johanke povedal, že žije vo vlastnom svete, ktorému je ťažké rozumieť. Som po nej, pomyslí si Sveťo. Aj o ňom triedna mame na rodičku povedala: „Svätopluk má svoj svet, veď viete, pani Kočišová.“ Mama nevedela, či je to dobré, alebo zlé. Nebude predsa chlapca z jeho sveta vyháňať. Babka sa nadýchla, chce rozprávať ďalej, ale mama sa už sústreďuje na počítač, z ktorého vychádzajú cudzie hlasy. Zrazu povie: „Yes“ a niekoľko ďalších anglických slov.

„Ty ma nepočúvaš!“ hnevá sa babka na svoju dcéru. „Starého človeka si nikto nevypočuje, nikto naňho nemá čas. A potom sú tí mladí takí zadubení. Nič nevedia ani z našej nedávnej histórie.“

Mama poskočí na stoličke. „Prosím!“ zasyčí. „Nevidíte, že pracujem?“ To patrilo aj Sveťovi, hoci nepovedal ani slovo. Vie, že keď mama pracuje, musí byť ticho. Ona totiž každý druhý deň pracuje z domu. Robotu si domov nenosí, posielajú jej ju cez internet a hotovú ju vracia späť. Keď raz počas vianočných prázdnin nemala Sveťa ku komu dať, aj on bol v maminej firme. V jednej nevelkej kancelárii tam sedelo dvanásť ľudí. Chcel si tiež sadnúť a potichu sa hrať počítačové hry, ale nemali preňho voľný počítač ani stoličku. Všetci (samé ženy, len jeden muž, ich vedúci) ťukali do klávesnice a rozliehalo sa to v takom tichu, ako keď v škole deti píšu diktát. Chlapec stál, prešľapoval z nohy na nohu a nikto si

ho nevšimal. Ešteže o chvíľu, ktorá sa mu zdala nekonečná, odišli s mamou domov. Videl, že aj mama má stolík a počítač spoločný s inou kolegyňou. Musia sa striedať. Keď je jed- na vo firme, druhá pracuje z domu. Vtedy však akoby mama ani nebola doma. Celý pra- covný čas, v zime až do tmy, sa nepohne od počítača a nikto ju nesmie vyrušovať. Babka si to nevie zapamätať. V hlave drží len to, čo si pamätať chce, a niekedy celkom vypína uši. Aj teraz k nim prišla bez ohlásenia. Návštevou ich vždy prekvapí, keď sa unaví v me- ste chodením po obchodoch. Z ulice ani nemôže zavolať, aby ju čakali, lebo je asi jediná na svete, čo nemá a ani nechce mať mobil. Hovorí: „*Ja sa veru, deti moje, nedám zmobi- lizovať. Kto chce, nech si ma nájde na domácom telefóne.*“

Urazená vyjde z dcérinej pracovne. Poťahuje nosom a utiera si oči do papierovej vreckovky.

Najväčší čin života

„*Nikto ma nepočúva,*“ sťažuje sa babka Johanka aj Svetovi.

„Ale ja ťa, babka, rád počúvam,“ vyhlási vnuk.

„*Naozaj?*“ babka sa naňho zahľadí, akoby mu neverila. „*Ale veď ja viem, viem...*“ povie napokon. „*Ty jediný si môj.*“ Objíme ho okolo pliec a pritisne si ho k sebe.

„*Naozaj... Porozprávaš mi o tom, aké to bolo, keď si sa narodila?*“

„*To neviem. Je to už strašne dávno,*“ babka si vzdychne a mávne rukou, akoby tie dlhé ro- ky chcela odohnať. „*Nikto sa nemôže pamätať na svoje narodenie. Ani ty nie. A veru ne- bolo ľahké.*“

„Ja viem,“ Svetó predbehne babku. „Mal som hneď ako anjeli odletieť do neba. Ocka za- volali do pôrodnice, aby videl, kým ešte žijem, aký som sa narodil pekný. Bol som ma- linký ako bábika a vážil som menej ako kilo cukru. Aj prsty na nohách som mal ešte zras- tené a dýchať mi museli pomáhať stroje.“

„*No veru,*“ babka si znovu vzdychne, „*dobré si si to zapamätal.*“

„Ale neodletel som,“ rapoce chlapec ďalej ako naučenú básničku. „Na tri mesiace ma za- vrelí do tej sklenej skrinky – inkubátora... Aby som sa aj bez mamy dovyvíjal. A keď ma ko- nečne vytiahli von a mama s ockom si ma odviezli domov, druhý raz som sa narodil.“ Toľ- kokrát to už počul, že o svojom narodení vie všetko a udivuje tým aj kamarátov. Je to naj-

Babka Johanka ako dievčatko

väčší čin jeho života. Keď mu už bolo tesno v maminom brušku, ponáhlal sa na svet. A potom sa tak veľmi, veľmi usiloval rásť, že sa mu to podarilo. Tým jediným je výnimočný, lebo inak je ešte stále trochu spomalený. Aj meno Svätopluk mu dali na posilnenie. Tak sa volal dávny mocný kráľ a udatný bohatier a on taký maličký potreboval mocného patróna a ochrancu. Radšej by sa však volal obyčajnejšie: Miško, Peťo alebo Adam. Svätopluk Kočiš neznie práve kráľovsky. Babka ho počúva s úsmevom. Je rada, že sa narodil. A možno ani nepočúva, veď sú to známe veci. No zrazu sa vynorí zo svojho sveta a pýta sa:

„Dnes, Sveťko, nejdeš na flautu?“

„Idem,“ chlapec sa buchne dlaňou do čela. Celkom zabudol. Pozrie na hodiny. „Musím bežať!“

„A cvičil si?“ zisťuje babka.

„Nestihol som,“ prizná sa Sveťo. „Ale učiteľ to nezbadá. Som dobrý.“ Smola. Bez flauty nemôže ísť na flautu a v tej chvíli netuší, kam ju dal. Hľadajú po celom byte. V školskom batohu, stolíku, skrini aj medzi topánkami... Babka nazrela v kuchyni medzi hrnce, ba aj